

54ena Renovació de la Flama de la Llengua Catalana.

MONTSERRAT, diumenge, 26 de febrer de 2023

Programa

A 2/4 de 8 del matí: Sortida amb autocar de la plaça de la Universitat, banda de mar.

A 2/4 de 9: Arribada a Montserrat. Ofrena floral al monument al poeta Jacint Verdaguer.
Opuscle: La llengua de Verdaguer vista per Pompeu Fabra.

A les 9: Esmorzar al Bufet de Montserrat.

De 3/4 de 10 - 1/4 d'11 Arribada a Montserrat de la Flama de la Llengua Catalana, encesa a Prada de Conflent per l'Agrupació Científico-Excursionista de Mataró. La duen a peu des de Monistrol.

A 1/4 d'11: Cercavila fins a la plaça del monestir, acompanyat dels Quartet de gralles i timbal.

A 3/4 d'11: Rebuda de la Flama per **Dom Manel Gash, Abat de Montserrat.**

A les 11: Missa conventual. Ofrena de la Flama de la Llengua. Cant de la Salve i el Virolai per l'Escolania de Montserrat.

A les 12: A l'atri del monestir, encesa de la llàntia de la Flama de Llengua. Parlaments: **Toni Cruanyes**, president de l'Agrupació Científico-Excursionista de Mataró.

Jordi Mir, promotor de la Renovació de la Flama,

Jordi Merino, president de la FEEC. **Dom Manel Gasch**,

Abat del monestir de Montserrat.

Traspàs del relleu de la Flama pel 2024.

Cant d'Els Segadors.

A la 1: A la Sala de la Porteria. Ponència:

Què n'hem de fer de la llengua? A càrrec d'**En Gerard Furest**, professor, filòleg i escriptor.

A 1/4 de 3: Sortida autocar.

A les 3: Arribada A Sant Fruitós de Bages. Dinar de germanor.

A les 5: Visita guiada pel poble.

A les 7: Sortida cap a Barcelona

A les 8: Arribada a Barcelona.

Import: viatge i dinar: 45 € Inscripcions: Telf. 93 317 84 68

Organització i participació:

Indrets del Record - indretsdelrecord@gmail.com

Institut de Projectió Exterior de la Llengua Catalana (IPECC)

Llibreria Clau de Volta. Casal Irla d'Horta-Guinardó.

La Renovació de la Flama de la Llengua Catalana és un acte que se celebra de manera ininterrompuda des de l'any 1968, centenari del naixement de Pompeu Fabra.

Es fa comptant amb el suport i la complicitat de les entitats excursionistes de Catalunya que es relleven en cada edició per organitzar les diverses activitats que comporta el compromís de renovar la Flama de la Llengua amb la solemnitat que li correspon.

L'entitat organitzadora d'enguany és l'Agrupació Científico-Excursionista de Mataró

Agrupació Científico-Excursionista de Mataró

125 anys de la seva fundació

1898: "Associació Excursionista de Mataró"

A les acaballes del segle XIX, la pèrdua de les darreres colònies espanyoles i el creixement de les classes proletàries posen en evidència la incapacitat del sistema polític de la Restauració borbònica per a donar resposta a la nova realitat. Els intel·lectuals castellans –l'anomenada generació del 98– plantegen el problema d'Espanya amb una reflexió mística, crítica i pessimista. Catalunya, en canvi, hi oposa una reacció esperançada, un optimisme constructiu i un afany de progrés i modernització. És l'actitud dels homes formats en el temps de la Renaixença, que s'han preocupat per conèixer la història, l'art, la literatura i l'arquitectura pròpies i identificatives d'una personalitat col·lectiva. És la generació encapçalada per Enric Prat de la Riba, que encarna el catalanisme polític, i coincideix amb el moment d'esplendor del Modernisme, un estil que reflecteix l'ànim d'aquests anys.

Dins d'aquest ambient, una colla de joves mataronins que es mouen a l'entorn de Francesc Carreras i Candi, que té casa a Argentona, proclamen la seva voluntat de «recórrer la Costa de Llevant, començant per Mataró i la seva comarca, prendre vistes fotogràfiques dels punts més notables, aixecar plànols dels principals monuments i recollir totes aquelles dades que siguin d'interès per a la història d'aquesta terra». Units per aquesta declaració d'intencions s'agrupen sota la denominació d'Associació Excursionista de Mataró.

1917: «AGRUPACIÓ CIENTÍFICO-EXCURSIONISTA DE MATARÓ»

L'artífex de la represa i símbol dels nous aires serà el jove i inquiet Joan Ribas i Bertran, delineant, aficionat a l'arqueologia, la geologia, la botànica, gran caminador i destacat fotògraf. En aquest any 1917 l'entitat adopta el nom, ja definitiu, d'**Agrupació Científico-Excursionista de Mataró**. La seva divisa és «Pàtria i Cultura». Els seus socis, que són anomenats popularment «els científics», es llancen a pujar totes les muntanyes, a fer excavacions, a escriure d'arqueologia i d'història, a participar i organitzar curses i aplecs, a publicar un butlletí imprès i il·lustrat, a convocar concursos fotogràfics i a recórrer Catalunya de cap a cap –del Canigó al Camp de Tarragona, del Montseny al Puigmal–, i el 1925 puguen l'Aneto com una gran proesa.

LA REPRESA DESPRÉS DE LA GUERRA

En plena postguerra, el 1946, comencen tímidament les excursions a peu per la comarca; si volen anar més lluny els cal el salconduit.

Tal com ja es feia des del 1907 organitzen exposicions artístiques: de pintura, d'escultura, de fotografia o de goigs; es reprèn la vida associativa i l'Agrupació es converteix en una activa entitat en la vida cultural mataronina. El 1947 una colla de socis funden la Secció d'Història i Arqueologia del Museu Municipal.

Cap als últims anys quaranta, es popularitzen les excursions amb autocar; els més intrèpids puguen a esquiar a Núria o al Montseny, s'organitzen campaments i aplecs. Els «Científics» són al davant de tot, tant si s'ha de pujar a restaurar un santuari o un monument històric, com si s'ha de fer un acte d'afirmació de la cultura pròpia.

ANYS SEIXANTA I SETANTA, UNA ENTITAT OBERTA A LA CIUTAT I AL MÓN

En els darrers anys del franquisme, l'Agrupació viu els moments de màxima activitat social, esportiva i cultural: s'organitzen cursos d'escalada, d'espeleologia, d'esquí o d'alta muntanya. El jovent hi participa engrescat. Es munten exposicions de gran envergadura, s'organitzen cursets d'història de Catalunya, i de llengua catalana. Es promouen comissions com la del centenari del naixement de Pompeu Fabra, el 1968, de la qual sortirà la iniciativa de constituir a Mataró una delegació d'Òmnium Cultural. Comencen les primeres expedicions a l'estranger. L'entitat es converteix en una de les més actives de la ciutat i en punt de trobada i gresol d'iniciatives de vocació cívica.

El 1969 apareix el primer número de *Cingles*, totalment en català, el butlletí imprès de l'Agrupació vigilat per la censura. Els cursets no cessen. La incorporació de jovent amb ganes d'aventura, tampoc.

ACTUALITAT

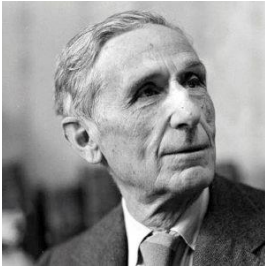
L'excursionisme, al contrari d'altres disciplines, té la virtut que es pot adaptar a qualsevol persona, independentment de l'edat i del seu grau de preparació. Avui l'Agrupació segueix organitzant cursos d'escalada, d'espeleologia, de barranquisme o senzilles sortides matinals sense cap dificultat, excursions col·lectives amb un més alt grau d'exigència, o excursions d'alta muntanya. Ja són tradicionals la cursa d'esquí de muntanya de Certascan, que organitza l'Agrupació des del 1987, la *Marxeta*, una caminada popular que transcorre per les muntanyes del Maresme des del 1988, o la *Marxassa*, una caminada de resistència que es convoca anualment des del 1994; per als amants de la Història Natural s'organitzen periòdiques sortides de camp amb el programa Fes Natura, i les Tronades, cicles de conferències de temàtica científico-naturalista.

En el transcurs de la seva existència, l'Agrupació ha desplegat les seves activitats sobre totes les facetes de l'excursionisme, un esport que a Catalunya no s'ha limitat a la pràctica de l'exercici dins del marc que ofereix la bellesa dels espais oberts, perquè l'excursionisme d'aquí, a més, s'ha compromès històricament amb les inquietuds cíviques de la terra on té enfonsades les seves arrels.

Amb motiu del seu centenari, l'any 1998, l'Agrupació va rebre la medalla d'or de la ciutat que concedeix l'Ajuntament.

Els cent vint-i-cinc anys d'existència de l'Agrupació Científico-Excursionista de Mataró són d'història de l'excursionisme i de vida d'un país.

Pompeu Fabra: el seny ordenador de la llengua catalana

(Vila de Gràcia, 20 de febrer de 1868 -Prada, Conflent, 25 de desembre de 1948)

“Cal no abandonar mai ni la tasca ni l’esperança”

*“No tenim un estret nacionalisme.
Vivim de cara al món i si volem la plena sobirania és per millorar
la qualitat de vida dels nostres conciutadans i per obtenir que Catalunya,
intensament civilitzada, pugui oferir una efectiva col·laboració
en l’obra de millorament i progrés de la humanitat.”* **Pompeu Fabra**

“1968: Any Fabra” “L’any 1968 és un més de la sinistra corrua descatalanitzadora i totalitària de la Dictadura de Franco, però un any que trenca dinàmiques, a Catalunya i al món.”

La llengua de Verdaguer vista per Pompeu Fabra

Jordi Ginebra i Serrabou (Universitat Rovira i Virgili), 2019. Anuari Verdaguer.

(Fragments extrets d’aquest estudi acadèmic de 28 pàgines)

Introducció

Jacint Verdaguer és qualificat sovint com el «creador del català literari modern».

Alhora, aquesta qualificació també serveix sovint per referir-se a Pompeu Fabra. Es defineix Fabra com l’«artífex del català literari modern»

Propòsit d’aquesta exposició

Em proposo fer una contribució a l’estudi de la influència de Verdaguer en l’obra lingüística de Pompeu Fabra. O, dit d’una manera potser més precisa, a l’estudi de la visió que tenia Fabra de la llengua de Verdaguer.

En un article anterior vaig fer el recompte de les referències a Verdaguer que contenen les principals gramàtiques de Fabra. El resultat mostrava que Verdaguer és l’escriptor contemporani més citat en aquestes gramàtiques de Fabra.

Ara em proposo ampliar la recerca i estudiar les referències a Verdaguer de tota l’obra de Fabra, no sols de les gramàtiques; també, doncs, dels altres textos de mena diversa (diccionaris, discursos, articles periodístics, etc.).

Recompte cronològic

Una referència, de Fabra a Verdaguer, és del 1897, de la qual tenim coneixement per via indirecta. En la conferència «La definició de la llengua catalana», pronunciada a l’Ateneu Barcelonès el 18 de març, Fabra afirma, segons la nota periodística publicada l’endemà a *La Vanguardia*, el següent: «Convengamos, si se quiere, terminó diciendo el señor Fabra, en que el catalán haya sido un dialecto, pero ahora la literatura que ha producido una *Atlántida* como la de Verdaguer, es la prueba más palpable de que no puede haber surgido sin ser una verdadera lengua».

L’any 1925, al conegut discurs de la sessió inaugural del curs 1924-1925 de l’Ateneu Barcelonès, publicat amb el títol *L’obra de depuració del català*, en una caracterització general de

la situació de la llengua literària, Fabra feia aquesta remarca: «Tots sabem el que la llengua literària deu a Verdaguer, que sabé aportar-hi un gran cabal de mots desconeguts del parlar ciutadà».

El 18 d'octubre de 1931 Fabra va visitar Vic per fer-hi una conferència, organitzada per l'entitat Catalunya Vella, sobre la conversió del català en llengua nacional. Hi va esmentar Verdaguer, segons la crònica de l'acte que es va publicar a la *Gazeta de Vich*, dues vegades. La primera va ser en el marc de l'explicació del procés de restabliment de l'ús del català culte al segle XIX: «Venturosament essent encara existent el caliu, el patriotisme dels poetes abrandà el foc i per mitjà de Verdaguer, principalment, el català fou altra vegada llengua apta per la literatura». La segona va ser per explicar la importància de la unificació ortogràfica: «Mentre el català servia sols per usos familiars i literaris, l'ortografia era cosa indiferent: *L'Atlàntida* era tan gran amb una ortografia com amb una de diversa». Una idea que repeteix dos anys després a Figueres, en una conferència del 3 de març.

Les dues últimes referències conegudes de Fabra a Verdaguer apareixen en la carta a Joan Coromines del 8 de maig de 1948 –Fabra li parla del conegut projecte de la *Catalan Grammar* i li diu que contindrà una antologia triadíssima d'autors «des de Lull als valencians del segle XV i des de Verdaguer a Carner, amb la traducció en anglès.»

Balanç

De les referències de Fabra al poeta de Folgueroles n'hi ha, en primer lloc, unes quantes que tenen a veure de manera general amb la figura de l'escriptor. Són referències que palesen que el gramàtic assumia sense problemes la canonicitat de Verdaguer i el lloc preeminent que ocupa en el sistema literari i cultural català: la del pròleg a la *Gramàtica de la llengua catalana* parlant d'un idioma que «cuenta con autores como Lull y Ausias March entre los antiguos, y como Verdaguer y Maragall entre los modernos»

Particularment interessant en aquest sentit és l'afirmació, de la conferència de 1897 a l'Ateneu Barcelonès, amb la qual Fabra defensa que l'aparició d'una obra com *L'Atlàntida* testimonia que el català és una «verdadera lengua», i no pas un dialecte.

Comentaris finals i conclusions

Pompeu Fabra valorava Verdaguer com a figura central del moviment de represa literària del segle XIX, i va destacar explícitament que l'aparició d'una obra com *L'Atlàntida* certificava l'aptesa del català com a «verdadera lengua» (i que el redimia, doncs, de la hipotètica condició de «dialecte»). En aquest sentit Fabra s'arreglerava amb altres autors anteriors que s'havien manifestat en la mateixa línia. Aquesta idea potser és el que fonamenta, de manera més o menys conscient, les valoracions posteriors que condueixen a l'afirmació que Verdaguer ha estat el «creador del català literari modern».

En el terreny estricte de les solucions proposades en la tasca de codificació lingüística, Fabra va tenir molt poc en compte Verdaguer –com va tenir molt poc en compte tots els escriptors catalans del segle XIX–, però sí que el va atreure l'obra verdagueriana quan treballava en l'àmbit del lèxic. La impressió que fa és que Fabra apreciava les aportacions lèxiques de Verdaguer sobretot pel caràcter *precís* d'aquest lèxic (i, també, pel seu caràcter genuí). En canvi, volia evitar que la valoració lexicològica de Verdaguer es fonamentés en la idea, potser més aviat mítica, que la suposada ruralitat del llenguatge verdaguerià era la clau de la seva riquesa lèxica. Per això, en referir-se a les aportacions del poeta, parla de mots «desconeguts del parlar ciutadà», i no pas de mots rurals o rústics. Els ciutadans poden sentir-se empesos a aprendre paraules que desconeixen; en canvi, és més difícil que sentin atracció per incorporar mots que tenen com a qualitat principal la de ser «rurals». És evident que el civilisme noucentista que va presidir la labor de Fabra també afavoria aquesta posició.

La llengua de Verdaguer per Lluís Nualart

“Verdaguer estudiava la llengua amb escrúpol de bon artista, els estudis filològics que després se n'han fet, gairebé no l'afecten. No solament sabia bé el sentit de les paraules isolades, sinó el sentit més just que tenen les dites.”

Josep Maria Capdevila

Verdaguer recapitula -no en dubtéssim pas-, que necessitava Catalunya per donar to literari a la seva llengua viva.

Sorgit d'una família de pagesos i picapedrers, apareix enmig d'una presa de consciència eclesial, i d'un deixondiment econòmic que coincideix amb la primera industrialització, en l'eufòria dels Jocs Florals i en un context europeu emmarcat en el romanticisme.

Quina era la situació de la llengua catalana? Es trobava mancada de les eines bàsiques que possibiliten el conreu de qualsevol idioma. Fixem-nos-hi bé: En temps de Verdaguer, quin era l'idioma emprat a Catalunya, per a la investigació, l'alta literatura, la premsa diària i els butlletins oficials, l'escola primària, secundària i la universitat, els registres oficials -civils i eclesiàstics-, el món jurídic, industrial i mercantil, les ciències aplicades i la tècnica? Era, brutalment, un domini exclusiu del castellà. L'excepció? La llengua oral, transmesa de pares a fills, d'avis a néts. El poble català -al capdavall el poble és el qui té sempre la darrera paraula havia anat treballant, enriquint, mimant, i també, aviciant, la llengua.

Una llengua que, com una inestroncable vena subterrània, recollí Verdaguer, l'home que sorgeix del poble i escriu per al poble, que tingué el do d'abeurar-se en les tres fonts fonamentals que fan de la llengua col·loquial un idioma dúctil, apte per a la poesia i la novel·la, el dret i la investigació científica, la filosofia i la història, l'art i la música, la teologia i la sexologia, el llibre mercantil, la novel·la i el diari, la investigació universitària i les beceroles.

La incorporació de les fonts orals a la seva obra literària és una constant en Verdaguer; des dels escrits de joventut, de caire vallfogonesc, fins a l'èpica de *L'Atlàntida* i *Canigó*; de la poesia lírica a l'estripada prosa periodística dels articles *En defensa pròpia*; dels *Idil·lis* i *Cants místics*, a la narrativa dels contes, viatges, discursos i excursions. Verdaguer és un treballador infatigable, sempre amb el llapis i la llibreta a la mà, que aprofita qualsevol avinentesa -un viatge, una lectura, una nova coneixença-, per enriquir el seu bagatge cultural i lingüístic. N'ha deixat testimoni Joan Alcover a Mallorca. Joaquim Ruyra en plena Rambla de Barcelona, Carles Bosch de la Trinxeria a la Presta, als peus del *Canigó*, Estanislau Vayreda al santuari de la Mare de Déu del Mont...

Només cal una lectura -esbiaixada- de l'esbalaïdor aplec periodístic, titulat «*En defensa pròpia*», per copsar la manera magistral com Verdaguer sap incorporar en els seus textos les dites populars, els adagis, refranys i sentències, a manera d'arguments d'autoritat; per adonar-se'n, cal només rellegir *Canigó*; petites narracions, transmeses de viva veu, que Carles Riba considerava «plenes d'una viva llum matinal».

Diari de Girona, dissabte 4 de febrer de 1995, pàg. 13.

Pati dels Tarongers del Palau de la Generalitat, d'esquerra a dreta:

Ventura Gassol, conseller de Cultura,
Loís Alibèrt, lingüista i gramàtic occità,
Francesc Macià, president de la Generalitat,
Pompeu Fabra, gramàtic,
i Josep Carbonell i Gener, que el 1932 fou nomenat
cap de l'Oficina de Relacions Meridionals de la Generalitat de Catalunya,
per les relacions de Catalunya i Occitània.

Bona annada 2023

Cercle d'Agermanament Occitano-Català
Indrets del Record

Benvolguts amics,
Els mestres, els alumnes, els pares i els amics de l'escola "Calandreta del Vernhat"
us desitgen un feliç any nou.
Bon any a Catalunya, als Països Catalans, a la seva llengua i a la seva cultura !

Fèlix Daval per la Calandreta del Vernhat

La Calandreta d'Orlhac, per estima, l'hem anomenada sempre així, perquè està situada a Orlhac, aquesta ciutat històrica relacionada amb Catalunya.

Fèlix Daval, occitanista, catalanòfil, professor i bon amic de Catalunya, ens manté el record del lligam d'amistat occitano-català que ens ha arrelat amb el CAOC des de fa tants anys.

**Ofrena floral anyal de prímules o primaveres,
al poeta Jacint Verdaguer
al seu monument a Montserrat,
el dia de la Renovació de la Flama de la Llengua Catalana.**

Prímula

Li diuen flor del cucut
a la gentil primavera,
perquè aixís que el sent cantar
en son coixí se desvetlla.

Estira els dèbils bracets
de ses fulles verdes,
per fer enllà lo llençol
de la geladora gebre.

Obre sos ulls blavejants,
son capcironet aixeca,
com pastoreta gentil
que ha fet un son sobre l'herba.

Mira al seu entorn,
a ses companyes desperta,
que s'alcen ací i allà
constel·lant tota la terra.

Tremola encara de fred,
mes tota s'alegra
al sentir com al cucut
li ha respost l'oreneta,
entonant un càntic nou
amb una tonada vella:
-Lo bon temps és arribat,
beneïda primavera.

Jacint Verdaguer

Recull de textos: Teresa Clota

III **Indrets del Record**
indretsdelrecord@gmail.com